

მ ვ ე მ ს ი

ქართული
ზოგადი მოთხრობა

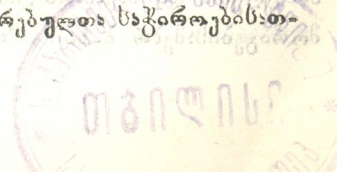
ო ზ ი ც ი ა ლ უ რ ი ბ ა ნ ე ო ზ ი ლ ე ბ ა .

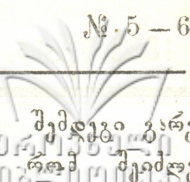
უქაზი მისი იმპერატორებითი უდი-
დებულესობისა, სრულიად რუსეთის
თვით-მპყრობელისა, უწმიდესი უმართებულესი
სინოდისაგან.

ფინანსის მინისტრისაგან მოხდენილი განკარ-
გულებანი შესახებ მისა, თუ როგორ უნდა მიეცეს
სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებათაგან ეკლეს-
იებს და მონასტრებს მათდამი კუთვნილი ფულები,
და აგრეთვე საკრედიტო დაწესებულებაში კრებულ-
თაგან შეტანილი ფულების და სარგებლიანი ქალაქ-
ლების გადატანა ეკლესიების სახელზედ, რომელთაც
კუთვნიან კრებულნი და ეკლესიების სამუდამო
თანხების შესახებ:

უქაზისამებრ მისი იმპერატორებოთის უდიდებუ-
ლესობისა, უწმიდესმა უმართებულესმა სინოდმა მო-
ისმინა წინადადება უ. სინოდის ობერ-პროკურორისა,
23 ოქტომბრიდამ ამა წლისა № 15819, ფინანსიის
მინისტრისაგან მოხდენილ განკარგულებათა გამო შესა-
ხებ იმ წესთა, თუ როგორ უნდა მიეცეს, ანუ რო-
გორ უნდა გადაიტან-გადმოიტანონ საკრედიტო დაწესებუ-
ლებაში საეკლესიო კრებულთაგან შეტანილი ფულები
და სარგებლიანი ქალაქები იმ ეკლესიების სახელზე,
რომელთაც კუთვნიან კრებულნი და მკრედი თანხები.
ი რ ძ ა ნ ე ს: მიუხედავ სინოდის ობერ-პროკურორის
სოსოკოს ფინანსიის მინისტრს, რომ მან მოახდინოს
განკარგულება, წათა სახელმწიფო ბანკმა, მისმა კანტო-
რებმა და განყოფილებათ მისცონ ეკლესიებს და მონას-
ტრებს მათდამი კუთვნილი ფულები და სარგებელი,
როცა ამის შესახებ წარდგენილ იქნება ჯერჯერობანი საბუ-
თები და აღარ ეთხრობოდესთ ამ ფულების მიღებისა-
თვის განსაკუთრებითი ნება-რთვა ეპარქიალურ მთავრო-
ბათაგან და 2) მიეწეროს ცირკულარულად ეპარქიებს

უგელა მდგდელ-მთავრებს მოახდინონ განკარგულება,
წათა საეკლესიო კრებულთა სახელით სახელმწიფო
ბანკში, მის კანტორებში და განყოფილებებში შეტანი-
ლი ნაღდი ფულები და სარგებლიანი ქალაქები გადა-
ტანილ იქმნეს იმ ეკლესიების სახელზე, რომელთაც
კრებულნი კუთვნიან აღნიშნით, რომ ეს თანხები და
მათი სარგებელი დანიშნულია კრებულთა საჭიროებისათვის,
და მასთან დღეიდან ფულების და თანხების შეტანა სახელმ-
წიფო საკრედიტო დაწესებულებაში მოხდეს ეკლესიების
სახელით და ანა კრებულთა სახელით, რის შესახებაც
20 მარტს ამა წელს № 3 ეგელა ეპარქიების მდგდელ-
მთავრებს გაეგზავნათ ცირკულარულად უქაზები. ფინანს-
თა სამინისტროს მმართველმა, როცა მას დაეკითხენ
25 აგვისტოს ამა წლისა № 10164, აღნობა, რომ
თანხმად უწმიდესი სინოდის ხსენებულ დადგენილობისა,
25 თებერვლიდამ—9 მარტიდამ ამა წლისა, სახელმწი-
ფო ბანკმა, ცირკულიარულად, 7 აგვისტოდამ ამა წლი-
სა № 76267, მისწერა თავის კანტორებს და განყო-
ფილებათ, წათა მათ მისცენ მონასტრებს და ეკლესი-
ებს მათდამი კუთვნილი ფულები და ხვედრი სარგებე-
ლი, როცა წარდგენილ იქნება ამისთვის საჭირო საბუ-
თები და აღარ მოეთხოვოსთ კერძო ნება-რთვა ეპარქი-
ების მთავრობათაგან და მასთან ბანკების დაწესებულებათ
გამდეგ შემდეგ დაჩაგებათ: 1) ბანკში საეკლესიო კრე-
ბულთაგან შეტანილი ფულების გადატანა ეკლესიების
სახელზე უნდა მოხდეს უსათუოდ მაშინ, როცა ამის
შესახებ წერილობით განცხადებას შეიტანენ ადგილობა-
თი კრებულნი; 2) გადატანილ უნდა იქმნეს: ვადით და
უუადოთ შეტანილი ფულები, ფულები შემნახველ ვასე-
ბისა და ფულები სარგებლიანი ქალაქებით შესანახავი,
სულ ერთია, აღნიშნული ფულები შეტანილი იქნება
თვითონ კრებულთაგან, თუ ეკრემე პირთაგან და შემ-
წიველთაგან; 3) ბარათებზე, მარტობებზე ანუ წიგნებ-
ზე, რომელთაც ეკლესიების სახელობაზე იქნებანნი მი-
ცემულნი, აღნიშნული უნდა იქმნეს, რომ ეს ფულები და
მათი სარგებელი დანიშნულია კრებულთა საჭიროებისათ-

გის; 4) თუ რა უწინდელს საბუთებზე (შეწირულ თანხების შესახებ მიტეხული) იყო რაიმე წარწერა შესახებ ამ ფურცლის ან მათი სარგებლის დასაჩვენებლად შესახებ, ყველა ეს წარწერა სიტყვა-სიტყვით გადაწერილ უნდა იქნეს ახლად მიტეხულ საბუთზე. ამას ფინანსის მინისტრი დასძენს, რომ აღნიშნულ ციკლურად რამდენიმე სხვა-და-სხვა თანხებზე, რომლებიც გადატანილ უნდა იქმნენ ეკლესიების სახელზე, მოხსენებულნი არ არის სამუდამო თანხები იმის გამო, რომ წესდებით ამ უკანონო თანხების მისაცემ ბალებზე ნახევრების მხლელად, თუ ვის უნდა მიეცეს სარგებელი, ხალხი აღნიშნული არ არის, თუ ვის ეკუთვნის ეს თანხები. მივიღეთ რა სახეში, რომ ფინანსის სამინისტროს მმართველის და სახელმწიფო ბანკის მოხდენილ ჩვენებით განმარტებულად მოხდენილი ციკლურად რამდენიმე უქონი უწ. სინოდისა, 20 მარტს ამა წელსა № 3, უწმ. სინოდის ადგილის: შემოდ აღნიშნულნი განკარგულებანი ამა საქმის შესახებ ფინანსის სამინისტროს მმართველისა და სახელმწიფო ბანკისა, საჭირო შემთხვევაში სახელმძღვანელოდ, ეცნობოს დაბეჭდილი უქაზებით ყველა ეპარქიების მღვდელ-მთავრებს, სამხედრო და ზღვათა სამდგველოების პროტო-პრესვიტერს. დეკემბრის 9 დღეს 1892 წ.

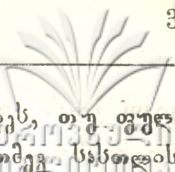
ნამდვილ უქაზებზე ხელი უწერიან: ობერ-სეკრეტარს ა. პოლანსკის, სეკრეტარს უშაკოვს.

უწმიდესის სინოდის განკარგულება

საეკლესიო სანთლების გარეგან ნიშნების დადგენა შესახებ.

უწმიდესმა სინოდმა 21 დეკემბრის—15 იანვრის 1892—93 წ. განკარგულებით დაადგინა: I. საეკლესიო ცნობის სასულიერო უწყებას, «სასულიერო უწყებაში» დაბეჭდვის შემწობით, რომ, თანახმად 1890 წლის 14 მაისს დამტკიცებულ სახელმწიფო საბჭოს აზრისა, რათა უფრო წარმატებით შეიძლება აღმოჩნდეს ბრძოლა უკანონოდ წარიღ-წარიღად საეკლესიო სანთლების გაჭრის წინააღმდეგ და აგრეთვე სანთლის ქარხნების, ეკლესიის, პოლიციის მოხელეთა და სასამართლოს უწყების სახელმძღვანელოდ, მოციგებისამებრ ბ.ნის სინოდის ობერ-პროკურორისა

და ფინანსთა მინისტრისა, დადგინდა შემდეგი განკარგულება საეკლესიო სანთლებისა, რომ შეიძლება აღმოჩნდეს მისი გაჭრის იმ სანთლისაგან, რომელსაც სანთლიად, საოჯახოდ ვხმარობენ: 1) სიგამე საეკლესიო სანთლისა ერთი ექვსად მანტ ადამატება მის სისქეს, სიგრძელზე აღებული, და 2) საეკლესიო სანთლის თითო პატრუქი აქვს, წითელ ძაფ ნაკვეთი. ამასთან, როგორც ის სანთელი, რომელსაც ორივე ზემო აღნიშნული ნიშანი აქვს ერთად, აგრეთვე ერთ-ერთ ამ ნიშნისაგან საეკლესიო სანთლად უნდა იქმნას რაიმეა, ხოლო პირველს მუხლში ნახევრები ზომა საეკლესიო სანთლის საგზისა იმის სისქის კვალდაზღვევად არ უნდა იყოს დაცული იმ სანთლების კეთების დროს, რომელსაც განსაკუთრებული სადგომის მისაღწევა მნიშვნელობა აქვს და საოჯახოდ არ იხმარება, როგორც არის, მაგალითობრ, საადგომო სანთელი და სხვა, და II. ამასთანავე სასულიერო უწყებაში სახელმძღვანელოდ და თავიდან ასცილებლად საეპარქიო სანთლის ქარხანათა მიერ შესამდებელ უთანასწოროდ საეკლესიო წმიდა სანთლის კეთებისა და უადვისა დაიბეჭდოს შემდეგი განმარტებულებანიც სხვებზე სანთლების მომზადებისა და უადვის წესისა და ამ განმარტებულებათა დარღვევის შესახებ: ა) 1890 წლის 14 მარტს უმაღლესად დამტკიცებულ სახელმწიფო საბჭოს აზრის მიერ დადგინდა: 1) საეკლესიო სანთელი უნდა მომზადდეს წმიდა ფურცლის ცვილისაგან. სხვალი: საეკლესიო სანთლების გაჭრის ნიშნების აღწერა უნდა შედგენილ იქმნას სასულიერო უწყებაში, ფინანსთა მინისტრთან შეთანხმებისამებრ, და უწმიდესის სინოდის ობერ-პროკურორის მიერ უნდა წარდგენილ იქმნას უმცირესეკლეს სენატს, რათა გამოცხადდეს საეკლესიო სანთლიად. 2) ქარხნიდან საეკლესიო სანთლის გამოტანა და ნაწილად გაყიდვა ისე არ შეიძლება, თუ სრული დაბეჭდილ-შეკრული არ არის. თითო შეკრულ წინით ოც გინჯანქაზე ნაკლები არ უნდა იყოს და ზედავე უნდა ქარხნის აღნიშნული, რომელს ქარხანაშია არის გაკეთებული, და წარწერილი: «საეკლესიო წმიდა სანთელი». 3) საეკლესიო სანთლით წარიღ-წარიღად გაჭრის ნება არავის ეძლევა, ეკლესიათა და სასულიერო მთავრობის უწყებას ქვეშე მყოფ სანთლის საწიფობთა და დუქანთა გარდა. 4) ეკლესიაში სახმარებლად სანთლის მომზადება არ შეიძლება, თუ წმიდა ფურცლის ცვილისა არ არის, თუ ასეთი სანთელი გაკეთეს საოჯახოდ სახმარებლად, რვა ცალზედ მეტი

ერთი გარკვეული ცვლილებით, უნდა განესაზღვროს საეკლესიო სანთელს გარკვეული სისხითა და პატრუქის ფაქტით (პირველი მუხ. შენიშვნისა). 5) თუ არ წმიდა ფუტკრის ცვლილს სანთელი გააკეთა ანუ გაჭყვია ვინმემ, ერთი გარკვეულიცაა რვა ცალზედ მეტი ჩამოსხმული, და მისა სხე და ფერი შეუთანხმა საეკლესიო სანთლის გარკვეულ ნიშნებსა და პატრუქის ფერს, დამნაშავეს, ვინცდაცა ღირსი არ არის უფრო სსსტიკი სსსჯელისა, მომრიგებელ მოსამართლეთა მიერ გარდასაწვევტ სსს-ჯელთა დებულების მე-173 მუხლისამებრ, გადახდება ფულად ჯარიმა სასულიერო უწყების სასარგებლოდ არა უმეტეს სამასის მანეთისა და ჩამოერთმევა უწყსოდ გაკეთებული სანთელი, რომელიც საუბრქო მთავრობის გადაცემა მისდა სურვილისამებრ მოსახმარებლად. 6) ჭარხნიდგან გამტანისა და ნარდად გაუიღვის წესების დარღვევისათვის (მუხ. 2) დამნაშავეს გადახდება: ჯარიმა ფულად სასულიერო უწყების სასარგებლოდ არა უმეტეს ასის მანეთისა. 7) საეკლესიო სანთლით წკრილ წკრილად ვაჭრობისათვის იმ შიროთა მიერ, რომელიც ამისი უფლება არა აქვთ, დამნაშავეთ გადახდებათ: ფულად ჯარიმა სასულიერო უწყების სასარგებლოდ არა უმეტეს ასის მანეთისა და ჩამოერთმევათ სულ მთლად სანთლები, რომელიც გადაცემა საუბრქო მთავრობის მისდა სურვილისამებრ მოსახმარებლად (მთავრ. ვინცდაცა და განკარ. კრებული 1890 წლისა № 71 მუხ. 662), და ბ) 1891 წლის 27 მაისს უმაღლესად დამტკიცებულ სახელმწიფო საბჭოს აზრის მიერ დადგენილია: I. საქმე საეკლესიო სანთლების კეთებისა, დაცვისა და უიღვის შესახებ (სსსჯ: დებულების მე-483-485 მუხ., გარ-მელება 1890 წლისა) უნდა წარმოებულ იქმნას იმ სა-სამართლო დაწესებულებაში, რომელიც დაარსებულია იმპერატორ აღკვესნდრე მე-2 წესდებანიით, და უწინდელ სახის სასამართლო ადგილებში იმ წესით, რა წესიც დადგენილია ჯეროვან კანონების მიერ სახელმწიფო მმართველობის წესდებათა დარღვევისათვის, და ამასთან დაცული უნდა იქმნას შემდეგი წესები: 1) საქმის აღმე-რს დაკლებული აქვს პოლიციას, რომელიც ოქმი უნდა შეადგინოს აღმჩენილ წესის დარღვევისა გამო, შეჭკ-რას ჩამოსართმევი სანთელი და სისხლის სამართლით საჩივრის დაწვევის ამბავი აცნობოს ადგილობრივ სა-სულიერო კონსისტორიას ანუ უწმიდის სინოდის ქართლ-კახეთ-იმერეთის კანტორას; 2) საჩივრის გარჩევა

ექვემდებარება მომრიგებელს მოსამართლეს, თუ ფულად ჯარიმის რაოდენობა და ფასი ჩამოსართმევი სანთლისა, თითოეულისა ცალკე, არ აღემატება სამასს მანეთს; 3) გამოძიებისა და განსამართლების დროს სახელმწიფო მმართველობის უფლებანი ენიჭება სასულიერო კონსისტორიებსა და უწმიდის სინოდის ქართლ-კახეთ-იმერეთის კანტორას; 4) თუ დამნაშავეს სხვა დანაშაულიც მიუძღვის შემოსხმებულთან ერთად, იმ დანაშაულთა სსსჯელისა გამო ვერ ემატება ის ფულადი ჯარიმა, რომელიც მისჯილი აქვს საეკლესიო სანთლის კეთებისა, დაცვისა და უიღვის წესების დარღვევისათვის. II. იმ ადგილებში, სადაც შემოდებულია დებულება საერო განყოფილებათა უფროსების შესახებ, საქმე საეკლესიო სანთლის კეთებისა, დაცვისა და უიღვის შესახებ, თუ ფულად ჯარიმის რაოდენობა და ჩამოსართმევი სანთლის ფასი, თითოეულისა ცალკე არ აღემატება 300 მანეთს, ექვემდებარება ერთობის უფროსთა ანუ ქალაქის მოსამართლეთა უწყებას და სწარმოებს იმ წესით, რა წესიც დადგენილია სახელმწიფო მმართველობის წესდებათა დარღვევისათვის, და ამასთან დაცული უნდა იქმნას უკლეივე შემოდ ნაჩვენებ წესების 1 მუხლის პირველი, მეორე და მესამე პუნქტში აღნიშნული. III. ის საქმე საეკლესიო სანთლის უგანონოდ კეთებისა, დაცვისა და ვაჭრობის შესახებ, რომელიც აღძრულია 1890 წლის 14 მაისის კანონის გამოცემამდე, უნდა გამოიკვებოს და გაიჩნეს უწინდელის წესით და დამნაშავენი უნდა დაისა-ჯნენ იმ სსსჯელისამებრ, რომელიც დადგენილია 1808 წლის 28 აგვისტოს უმაღლესის ბრძანებით.

სინოდის ქართლ-კახეთ-იმერეთის კან-ტორისაგან.

ამოწერილობა 1893 წლის 20 იანვრის მე-99 №-ით შემდგარ დადგენილობიდან იმის შესახებ, რომ იფარით მიეცეს იმერეთის ეპარქიის კაცის ეკლესიების მიწები გლ. კუპატაძეებს-

სინოდის ქართლ-კახეთ-იმერეთის კანტორამ, და-ინახა რა კაცისა ეკლესიების საკრებულად უწყებდგან, რომ ამ ეკლესიების კუთვნილი მიწები, წინააღმდეგ არსებულ კანონ-დებულებათა (სასულიერო კონსისტორიების წესდების მე-945 მუხ.), არ არის აღნიშნული უწყებებში, ამა 1893 წლის 20 იანვარს განიხილა საქმე იმის შესახებ, რომ კაცის ეკლესიების მიწები იფარით

მიერთებულ კუბატაძეებს, და, სხვათა შორის, დადგინა: მიეწეროს საკვანძოს სამკვეთო სამღვდლოებს, რომ უეჭვოდ აღნიშნონ ხელზე საკრებულოს უწყებებში ეკლესიების კუთვნილი უძრავი ქონება და იქვე განმარტონ, ვის ხელშია ეს ქონება და ვინა საკვებლობს. ბლადონებს კი დაეკავდეთ, რომ სასტიკი თვალ-ყუჩი აღვიან ამ დადგენილობის ასრულებას.

ყველა ეს უქაზები იბეჭდება გაზეთ «მწყემსში» საქართველო-იმერეთის სინოდის კანტორის განკარგულებით სამღვდლოების საყურადღებოდ და საქირო შემთხვევაში სახელმძღვანელოდ.

უმაღლესი ბრძანება.

უმღვდლის სახელ-წოდებულის ბრძანებით, რომელიც ბოძებულია წარსულ დეკემბრის 21-სა დღესა სამხრეთ-საქართველო-საბჭოთა-საზოგადოების საბჭოს სახელობაზედ, მალადა ყოველად უსამღვდლოებს პალაღის, მიტროპოლიტს ს. პეტერბურგისასა და ლადოგისას, ყოველად უმაღლესად ნაბრძანები აქვს ყოფნა უმთავრეს მზრუნველად სამხრეთ-საქართველო-საბჭოთა-საზოგადოებისა და თავმჯდომარედ მისის საბჭოსი.

უმაღლესი ჯილდო.

ხელმწიფე იმპერატორმა, სინოდის ობერ-პროკურორის უქვემდებარეობის მონაწილისა, 16 დღესა ამა მიმდინარე იანვრისასა ყოველად უმოწყალებად კეთილ-ინება და ბრძანა, დაჯილდოებულ იქმნას ვლადიმირის მე-4 ხარისხის ორდენით შტატს გარეშე მყოფი მღვდელი ორხვეის წმ. გიორგის ეკლესიისა, გურია-სამეგრელოს ეპარქიისა, სიმონ ასთაფის, უფლისა ეკლესიისა 50 წლის განმავლობაში უნაკლო, წარჩინებულ და გულმოდგინე სამსახურისათვის.

იმერეთის ეპარქიის სასულიერო მთავრობის განკარგულებანი

ს. ნუნისის წმ. გიორგის ეკლესიის მღვდელი სპირიდონ დონდაძე დათხოვნილ იქმნა თავის თხოვნისამებრ სამსახურადგან და წარდგენილ იქმნა პენსიაზედ. მის ადგილზე გადაყვანილ იქმნა ხევის ჯვრის ეკლესიის მღვდელი სემინარიაში კურს დამთავრებული ფარნაოზ ვეფხვაძე.

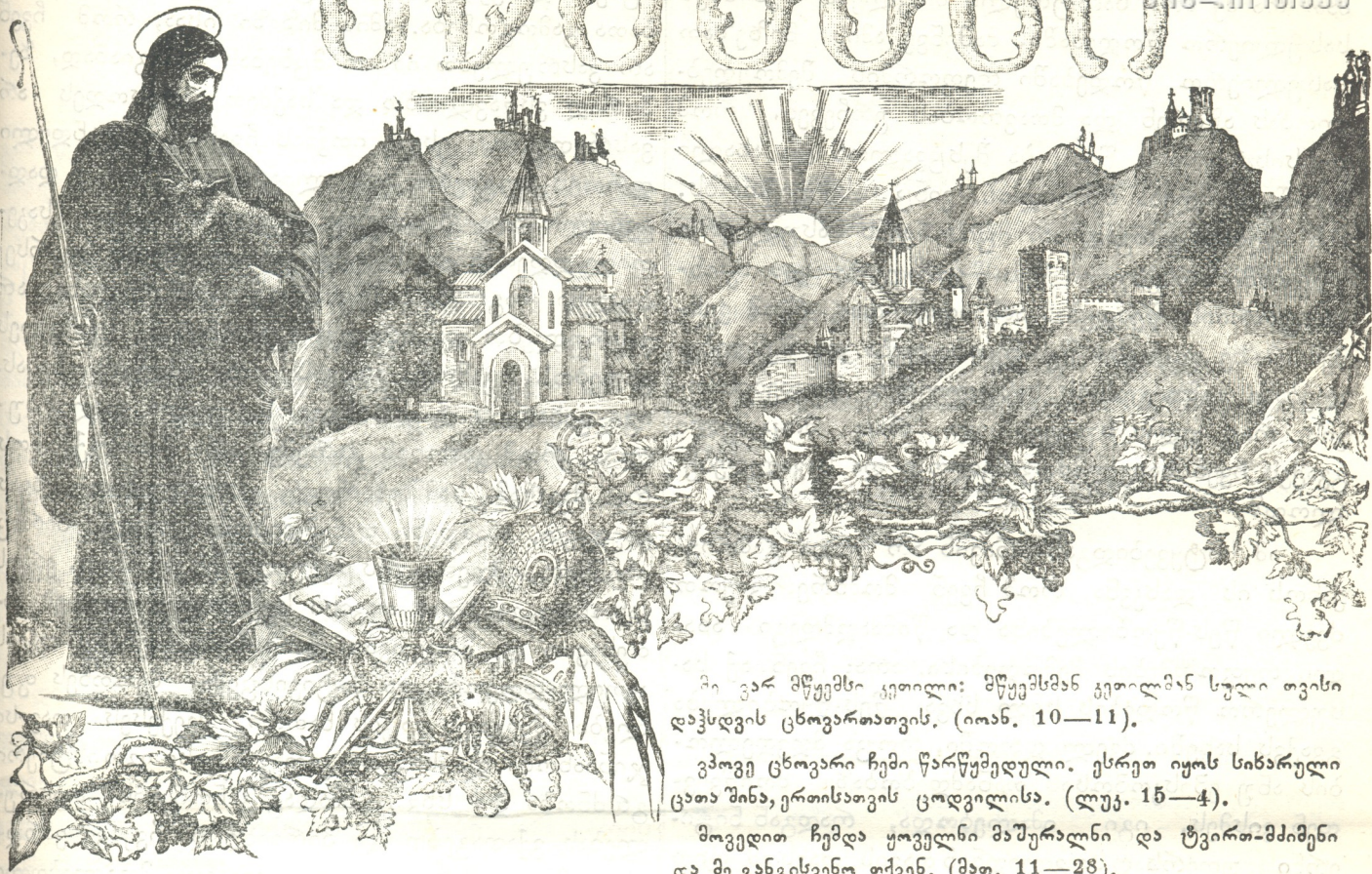
ხევის ჯვრის წმ. გიორგის შტატის ეკლესიის მღვდლად ხელდასმულ იქმნა სტუდენტი სასულიერო სემინარიისა იაკინთე გორგაძე.

სოფ. ლიკორწმადის წმ. ნიკოლოზის ეკლესიის მღვდლად ხელდასმულ იქმნა სტუდენტი სემინარიისა ამვროსი ფოფხვაძე.

მარგლისის ღვთის-მშობლის ეკლესიის მღვდელი ექვთიმე ინასარიძე დათხოვნილ იქმნა სამახტორიდგან მახუკებულობისა გამო და ამას ადგილზე გამმოყვანილ იქმნა ხევის-ჯვრის ეკლესიის მღვდელი იაკინთე გორგაძე, ხოლო იაკინთე გორგაძის ადგილზე ხევის ჯვრის მრევლის მღვდლად ხელდასმულ იქმნა სასულიერო სემინარიაში კურს დამთავრებული კონსტანტინე ხუსკივაძე.

ქუთაისის სასაფლაოს მთავარ-ანგელოზის ეკლესიის მთავარ-დიაკონი ერთაოზ ნიკოლაძე ხელდასმულ იქმნა ს. იანაშაურის ეკლესიის მღვდლად, ხოლო ნიკოლაძის ადგილზე ხელდასმულ იქმნა მთავარ-დიაკვნად სამაღწეველო სემინარიაში კურს დამთავრებული სიმონ ცინცაძე.

მწყეპსი

მი ვარ მწყეპსი კეთილი: მწყეპსმან კეთილმან სული თვისი დაქსდვის ცხოვართათვის. (იოან. 10—11).

ვპოვე ცხოვარი ჩემი წარწყმედილი. ესრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. (ლუკ. 15—4).

მოვედით ჩემდა ყოველნი მასურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. (მათ. 11—28).

№ 5—6

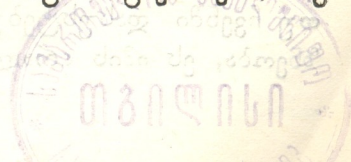
1883—1893

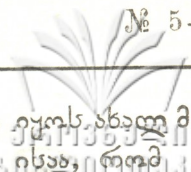
1—30 მარტს.

უკვლავური კარგად არის შედგენილი, რომ ჯეროვანად სრულდებოდეს.

როდესაც სასამართლოს ახალი წეს-წყობილება გამოცხადდა საერო წოდებაში და სასამართლოდამ სრულიად განიდევნა ძველებური წესი საქმეთა წარმოებისა, მაშინვე ადიდრა კითხვა, რომ სასულიერო წოდების სამსახურობებშიაც მოხდენილიყო ჯეროვანი ცვლილება. მართლაც, პირველ ხანებში ბევრი სწერეს და ილაპარაკეს სასულიერო მოსამართლეების დაწესებაზე. ბევრს სურდა, რომ ჩვენს სასულიერო წოდებაშიაც შემოედოთ ის ახალი რეფორმები, რაც საერო წოდებაში იქმნა შემო-

დებული. მართლაც საერო წოდებაში შემოდებული რეფორმების წყალობით სასულიერო წოდებაშიაც, სამსჯავროს გარდა, ბევრი რამ ახალი წესი შემოიღეს. ჩვენშიაც იწყო სამფუძვლოებამ სასულიერო სასწავლებლების უფროსების და სხვა თანამდებობის პირთა კენჭის ერთად აღჩევა და სხვა ამისთანები. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს ახალი წესები დიდ ხანს არ ყოფილა მოქმედებაში. უკვლა ესეები მალე მოისპო და ყოველივე ისევ ძველ წესზედ დადგა. ბევრი ლაპარაკი იყო სასულიერო კონსისტორიის წესდების გარდახედვის და გარდაკეთების შესახებაც, მაგრამ საქმე მით გათავდა, რომ ამ წესდების ორიოდვე პარაგრაფი შეცვალეს და სხვა უკვლავური ისევე შეუცვლილად, ძველებურად დასტოვეს. ამიტომაც ზოგიერთები, თუ

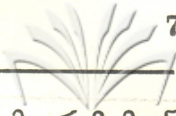
მათ რაიმე არა სანატრელი მოვლენა შენიშნეს სასულიერო წოდებაში, მაშინვე ამის მიზეზათ სასულიერო წოდებაში რეფორმის შემოუღებლობას აწერენ და მთავრობას ურჩევენ, რომ კონსისტორიის წესდება შესცვალონ და ახალი წეს-წყობილება შემოიღონ. ვინც ასე ფიქრობს, მან ალბად კარგად არ იცის ჩვენს სასულიერო უწყებაში არსებული წეს-წყობილება და კონსისტორიის წესდება. არ იფიქროთ, რომ ვინმემ იმაზე უკეთესი წეს-წყობილება და წესდებულებანი გამოგონოს სასულიერო წოდებისათვის, რაც დღეს სუფევს და რაც მოცემული გვაქვს ჩვენ სახელმძღვანელოდ და სავალდებულოდ?

ამ სიტყვებიდან არავინ არ უნდა გამოიკვანოს ის დასკვნა, რომ ჩვენ მომხრე ვიყოთ ძველი წეს-წყობილებისა და წინააღმდეგი ახალი რეფორმების შემოღებისა. არა; ჩვენ აქ სასულიერო წოდების სულ სხვა წეს-წყობილება გვაქვს სახეში. ძველ დროში, როცა მღვდელობის ანუ ეპისკოპოსის თანამდებობაზე მოიწვევდნენ ვისმეს, იგი იმალებოდა, რადგან ნიჭიერნიც უდიდესად სთვლიდნენ თავის თავს ამ დიდ მოვალეობათა აღსრულებისათვის, მაგრამ ბოლოს დიდის თხოვნისა და ხვეწნის შემდეგ თანხმდებოდნენ. დღეს კი სულ სხვა სურათს ვხედავთ და ნურავინ ნუ დაგვძრახავს, თუ ჩვენ ზოგიერთი ძველი დროის წეს-წყობილება და ჩვეულება უმეტესად მოგვწონს დღევანდელზე. ჩვენს სასულიერო წოდებაში სულ სხვა წესები სუფევს და ზოგი მათი შეცვლა ზარალის მეტს არაფერს მოიტანს.

არ ვფიქრობთ, რომ დღეს ვინმე გამოვიდეს და ათ მცნებაზე უკეთესი მცნებები გამოიგონოს! ათი მცნება სავალდებულოა უკვლასათვის. იგი მოგვცა ჩვენ თვით დემეტრი ჩვენდა საბედნიეროდ და საკეთილდღეოდ. შეიძლება ჩვენი კეთილდღეობა, ქვეყნიური ცხოვრება და ზეციური ცხოვრება გარეშე ამ ათი მცნებისა? სრულებით არა. თუ ჩვენში არ არსებობს სიყვარულობა და ერთმანეთის გატანა, თუ ჩვენში ხშირი შემთხვევაა ქურდობა და მტაცებლობა, თუ ჩვენში დასუსტებულია სარწმუნოება და ზნეობა, ეს იმის ტრალი კი არ არის, რომ ათი

მცნება დაძველდა და საჭიროა ახალი მცნებათა გამოგონება. ამის მიზეზი ისაა, რომ ჩვენ არ ვასრულებთ იმ ათ მცნებას რიგიანად, ზეპირად ვსწავლობთ და საქმით არასოდეს არ ვასრულებთ. ესევე ითქმის ჩვენი ეხლანდელი დროის ზოგიერთ სასულიერო კანონთა ზე დადგენილობათა შესახებაც. უკვლანი ჩვენდა საკეთილდღეოდ და საბედნიეროდ არიან დაარსებული, მაგრამ, სამწუხაროდ, მათ რიგიანად არ ვასრულებთ და ბრალს კანონების სიძველეს ვსდებთ!... კანონი არავის არ აძლევს ნებას, იგი განაროს ზე დაარდვიოს. უკვლა ვალდებულა, რომ კანონის გარეშე არა მოიმოქმედოს რა. მაგრამ, სამწუხაროდ, სრულებით სხვას ვხედავთ. რამდენი თანამდებობის ახალი პირიცი ინიშნება, იმდენ ფერს ცვლილობს კანონიც. ერთს კანონად გაუხდია თავისი სურვილი, მეორეს ნათესავთა და მოკეთეთა დახმარება, მესამეს თავის კეთილდღეობა და პატივისცემა, მეოთხეს ფულები, მეხუთეს კაცის ხათრი, მეექვსეს თავისი ჯინიანობა და სხვათა კიდევ თავისი ეგოისტიური გრძნობა და სხვ... ნიადაგ კანონების აღსრულებას ვქადაგებთ და პირველად ჩვენვე ვარდევით მათ. ამისთვის ვართ კიდევ მოკლებული იმ ბედნიერ ცხოვრებას, რომელიც ჩვენ უკვლას გვენატრება. ჩვენს სიტყვასა და საქმეს შორის დიდი ნაპრალია. სიტყვა სხვაა და საქმე სხვა. ამის მიზეზია, რომ ეხლანდელი სწავლით აღჭურვილი კაცის სწავლას და სიტყვას არ აქვს ის გავლენა ხალხზედ, რაც ჰქონდა წინანდელ მცირე ნასწავლს, მაგრამ საქმით და ჭეშმარიტი ქრისტიანობრივი სიყვარულობით აღჭურვილ კაცს. ეს არის უმთავრესი მიზეზი ზოგიერთი ეხლანდელი კანონების უვარგისობისა, თორემ უკვლასე კარგად არის შედგენილი, რომ ჯერჯერანად სრულდებოდეს.

დ. ლ. ლაშაშვილი

სამეცნიერო კითხვების განმარტების გამო.

ჩვენ ხშირად მოგვდის სამდვდელო პირთა-
გან წერილები, რომლებშიაც გვკნობენ განვ-
მარტოთ, თუ როგორ უნდა ნაწილდებოდეს
შემოსავალი კრებულის წევრთა შორის, როდეს-
საც ორ-შტატიან ეკლესიაში ორი მდვდელი და
2 მედავითნეა, ან სადაც ერთ შტატში 2 მდვდე-
ლია? რა ერგება შემოსავლიდან თითოეულს
მათგანს? როგორ უნდა გაიყოს მრევლი და ან
სადაც ორი-სამი მედავითნეა და ერთი მთავარ-
დიაკონი, იქ ვის რა ერგება შემოსავლიდან?
ჭეშმარიტად სამწუნარა ამ წერილების კითხვა.
ამ წერილებით ტუობილობ კაცი, თუ რა დიდი
უკმაყოფილება იხადება ზოგიერთ ადგილას ეკლეს-
იის კრებულში შტატ გარეთ წევრის დანიშვნის
გამო და რა დიდი უთანხმოება ხდება
ხანდისხან კანონის ერთი უბრალო მუხლის დარ-
ღვევით. ამ წერილების კითხვის დროს უნებ-
ლით ეკითხები შენს თავს, ნუ თუ დღემდე ეკ-
ლესიების კრებულთაგან კანონები არ არის
დაწერილი და გამოცხადებული? ერთი გვი-
კითხება: შეიძლება თუ არა ერთ შტატიან
სამრევლოში ორი მდვდელის დანიშვნა? მეორე—
შეიძლება ერთ შტატიან ეკლესიაზე 2—3 მე-
დავითნის დანიშვნა? მესამე—შეიძლება თუ არა
უადგილოთ ეკურთხოს კაცი მდვდელად და შემ-
დეგ უნაწილოდ დაინიშნოს ახლად ნაკურთხი
შტატის მდვდელთან? ძლიერ გვიკვირს, რომ
ამ წერილის ავტორებს ჯერეთ კიდევ არ წაუ-
კითხავთ სასულიერო კონსისტორიის წესდებუ-
ლება, რომელიც 1885 წელში ჩვენ ვთარგმ-
ნეთ რუსული ენიდან და რომელიც დარიგე-
ბულია საექსარხოლის უველა ეკლესიებზედ. რა
განმარტება უნდა ამ კითხვებს? ვანა ამ კონსის-
ტორიის წესდებით, რომელიც უმაღლესად დამ-
ტკიცებულია, არ არის ადგრადი უფლი, რომ
შტატ გარეთად და უადგილოდ არავინ არ უნ-
და ეკურთხოს და არც არავინ უნდა განწესდეს?
შეიძლება ასე უადგილოდ ნაკურთხთა და გან-

წესებულთა წილი არ ითხოვონ, მაგრამ მაინც
ეკლესიებში ადგილი არ უნდა მიეცეს მათ,
რადგან მკირეს ხანში მოსალოდნელია მათგან,
რომ შტატის მდვდელს და მედავითნეს მრევლს
აურევინ და უკმაყოფილებას დასთესენ მათ შო-
რის, რომ ამით თვითონ ისარგებლონ და ბო-
ლოს ადგილი იშოვონ. ჩვენში ეკლესიის შტა-
ტების წუობილობის და ამ საგნის თაობაზე უწ-
სინოდისაგან გამოცემულ განჩინებათა შინაარს
და მათ განმარტებას შემდეგ ნომერში დავბეჭ-
დავთ.

საქართველოს ახალ ექსარხოლს, მთავარ-
ეპისკოპოსს ვლადიმირს განზრახვა აქვსო მომა-
ვალ ზაფხულში სამდვდელოების კრება დანიშნოს
თფილისშიო. ამ სამდვდელოების კრებას, სხვა-
თა შორის, ამისთანა საქმეების შესახებაც ექნება
ბასი, და იმედია ამ დროით ისარგებლებს იგი
და ხმას ამოიღებს, რომ ერთგვარი წესი დაარ-
სდეს მთელს ჩვენს საქართველოში. სწორეთ
დროა, უურადღება მიექცეს, ვისგანაც რიგია, ამ
არა სასიამოვნო მოვლენას და სამდვდელოება-
მაც თვითონ იზრუნოს ამ კითხვების კანონიერად
გარდაწყვეტის შესახებ. ჩვენ ბევრჯერ ადვილად
კითხვა, რომ ადგილობრივი მდვდელ-მთავრების
და სამდვდელოების საზოგადო კრება მომხდარიყო
საქართველოს საექსარხოლში. გაცალკეებულ-
ნი მწყემსნი ხშირად მრავალს შრომობენ, მოდ-
ვაწიობენ და მედგრად ებრძვიან სხვა და სხვა
არა სანატრელ მოვლენათა, მაგრამ უოველივე
ეს შრომა უნაყოფოდ მიდის, რადგან მეზობე-
ლი სამდვდელოება და ეპარქია სრულებით სხვა
გზას ადგია და სხვა ზომებს ხმარობს ხაღხში
რომელიმე ცუდი ჩვეულების მოსასპობლად.
ეკლესიის უველა მწყემსნი უნდა ვცდილობდეთ,
დაარსდეს ჩვენში ერთობა და ერთი წესი და
სხვა-და-სხვა გვართ კანონების და წესების ას-
რულებას ბოლო მოედოს.

დკ. დ. ლაშაშიძე

ავღაღოზიური უნივერსიტი სამრევლო სკოლის მასწავლებელთა საუბრადღებოდ.

(პირველი დღე სკოლაში)

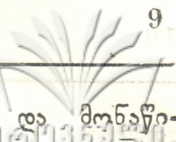
დიდი ხანი არ არის მას აქეთ, რაც ჩვენში სამრევლო სკოლების დაარსება შემოიღეს. ამგვარი სკოლების რიცხვი, ჩვენი ქვეყნის გულშემატყვიართა სასიამოვნოდ, თან და თან ჰზარტყობს, ასე რომ ჩვენი სამშობლოს ბევრს სხვა-და-სხვა მიუარდნილს და მიუწყებულს კუთხეებშიაც დაიწყეს ამ ხალხთა განათლების, გონება განვითარების და ნიეთიერად ამამალებელის პირველ დაწყებითი ლამპრის ანთება.

სამწუხაროდ უნდა აღვნიშნოთ ის ფაქტი, რომ ბევრს სამრევლო სკოლის მასწავლებელს ჩვენში არ აქვს შესაფერისი მომზადება და პრაქტიკული გამოცდილება სწავლა-აღმზრდელობის საქმეში, არ არიან სპეციალურად მომზადებულნი თავიანთ ხელობაზედ, ისე, როგორც მოითხოვს ეხლანდელი პედაგოგიური მეცნიერება (რიგიანად მომზადებული მასწავლებლები გიმნაზიებში და სემინარიებშიაც არა გვყავს). მოუზადებელ მასწავლებლებზე ცნობილი რუსის პედაგოგი უშინსკი სამართლიანად ამბობს — «преступникъ, убійца — тотъ — кто беретъ за воспитаніе, не зная его». მიუხედავად ამისა თუ მასწავლებელს საქმის სიყვარულის გამო მოუყიდა მასწავლებლობისათვის ხელი, თუ მას აქვს ცოტა მაინც მოწოდება მასწავლებლობისადმი, უყვარს სკოლა, ბავშვები, ხალხისიანად მეცადინობს და მასთან ცოტათ მაინც თვით განვითარებასაც აქცევს ყურადღებას — იმ შემთხვევაში მასწავლებელი ბევრს წინ გადაღობილს დაბრკოლებას დასძლევს და პირნათლადაც აასრულებს თავის თავზედ მიღებულს დიდს და მძიმე მოვალეობას ახალთაობის სწავლა-აღზრდისას; მაგრამ ჩვენში ყველგან ამისთანა მასწავლებლები არ არიან, ჩვენში სამრევლო სკოლებში მასწავლებლობა ბევრს მღვდლობის ხარისხის მიღების საშუალებათ გაუხდია და როცა მიზნამდის მიუღწევია — შემდეგ სულ გულგრილად მოუკიდებია ხელი მასწავლებლობის საქმისათვის. პირიქით ჩვენ გვგონია, მღვდლობა უფრო უნდა ახალისებდეს ადამიანს ხალხში სწავლა-განათლების გავრცელების საქმეში; რადგანაც მღვდელი ერთს კაცზედ

უფრო ზნეობრივად მოვალეა ზრუნავდეს თავისი ერის, მრევლის კეთილდღეობისათვის, რომელიც შეიძლება სწავლა განათლებით, პირველ დასაწყისი სასარგებლო, ცხოვრებაში გამოსაყენებელი ცნობების გავრცელებით.

ვისაც უფრო დიდი გავლენა აქვს, იმას უფრო მეტი კეთილის დათესვა შეუძლიან ხალხში. ჩვენს სამღვდლოებას სოფელში ჯერ კიდევ დიდი ღირსება და პატივი აქვს ხალხის თვალში მოპოვებული, რომელიც სამწუხაროდ თანდათან სუსტდება, რის მიზეზი უეჭველად თვითონ სამღვდლოება არის. ჩვენი ძველი სულიერი მოძღვრები ისე არ იქცეოდნენ, როგორც ბევრი ეხლანდელნი; ისინი სიტყვას ქადაგებისას, სწავლას, მოძღვრებას სულ იმაზედ აქცევდნენ, რომ მამული და ეროვნობა სჯულამდე გააპატიოსნოს, სარწმუნოებამდე აღამაღლოს, ასწიოს და ყოველივე ამ სამს წმინდას და უღადესს საგანს, ერთად შეერთებულს, თავდადებთ ამსახუროს, თავგანწირვით ამოქმედოს. აი სწორედ ამგვარმა საქებურმა მიმართულებამ ძველი სამღვდლოებისამ გაამაგრა სარწმუნოება ქრისტიანო ჩვენს პატარა ქვეყანაში, რომელსაც გარშემო ვეშაპი მტრები ეხვივნენ და ჰლამოდნენ ქრისტიანობა ძირიანად ამოეკდოთ. ამგვარმა მიმართულებამ აღამაღლა ჩვენი სამღვდლოება და დააყენა ისეთს მაღალ ხარისხზედ, რომლისთვისაც მეფეთა ძენაც ბედნიერად ჰრაცხდნენ თავის თავს, თუ ეღირსებოდნენ სასულიერო წოდების კაცად გახდომას, სასულიეროში შესვლას და სამსახურსა. ამგვარი დიდი პატივი სამღვდლო პირისადმი ჩვენი — სოფლის ხალხისაგან ჯერ კიდევ მტკიცედაა შენახული და ემიერებ, რომ ღირსს და პატიოსან მოძღვარს ვრცელი სამრევლო მოედანი აქვს გაშლილი თავის მრევლთა გონებითი, ზნეობითი და მატერიალურად წინ წაწვივისათვის, თუმცა ის არ გაყვება კერძო ინტერესებს.

ჩვენ განვიძრახეთ — მცირე საუბრის გაპართვა ჩვენებურ სამრევლო სკოლებას მასწავლებლებთან, რომლებიც, როგორც ზემოდ მოვიხსენიეთ, ვერ არიან შესაფერად მომზადებულნი მასწავლებლობის ასპარეზზედ და რადგანაც ზოგიერთი მათგანი შეიძლება გამოვიდეს მშვენიერი შრომის მოყვარული, ჰკვიანნი, ცოდნის შემძენი, საქმის მოყვარული, ამისათვის სამართლიანად მიგვაჩნია იმათთან ქობაგობა, საუბარი — ბაასი საქრო, ძნელზე და საზოგადოთ სა

ინტერესო საგანზედ. რასაკვირველია ჩვენ არაფერს ახალს არ ვიტყვით და ვერც დავპარდებით მკითხველს, მაგრამ ერთის მიერ ცნობილი ჭეშმარიტება, შეიძლება, უცნობი იქნეს მეორესათვის, რომელსაც შეუძლია გამოიყენოს საქმეში. მართალია, რომ მასწავლებელმა ბრმად არ უნდა ირწმუნოს რომელიმე მეთოდი ანუ ფორმა სწავლებისა, თვით პედაგოგიური საქმის არსებობა დამოკიდებულია თვითონ მასწავლებელზე, მის ცხოველ პიროვნებაზე; მასწავლებელმა თვითონ უნდა შეიმუშაოს მეთოდი და წესი ყველა საგნების სწავლებისა, მაგრამ ეს არ ჰნიშნავს იმას, რომ მასწავლებელს არ შეეძლოს იარაგებლოს სხვისი გამოცდილებით და რჩევით, პირიქით ის მრავალეა შეისწავლოს სხვისი მეთოდებიც, რომ არ გაიმეოროს ძველი შეცდომები და იარაგებლოს ყველა მით, რაც კი გაკეთებულა მასწავლებლობის შრომის სფეროში. რადგანაც მუდამ ცოცხალი, დაუსრულებლად სხვა-და-სხვა ნაირი და აუცილებლად წინმსწავლელი პედაგოგიური მოქმედება მასწავლებლისა არ შეიძლება მთლად გათავებული, ერთს ჩარჩოში მომწყვდეული იყოს, ამისათვის ვერც ჩვენი რჩევა წარმოადგენს რამეს სრულად დამთავრებულს. ჩვენი აზრია, ჩვენი რჩევა უბრალო, ყველასათვის ხელმისაწვდენი, პრაქტიკულად მოსახმარი იყოს, რომ ამით მკირე დახმარება აღმოეფინოთ გამოუცდელს ახალ დაწყე მასწავლებელთ.—

როგორ უნდა მოიქცეს მასწავლებელი სკოლაში პირველ დღეს ახლად შემოსულ ყმაწვილებთან სწავლების მხრით? აი პირველი ჩვენი საკითხი. ბავშვებს პირველად, როცა მათ სკოლაში მიაბარებენ, ყველაფერი ეუცხოებათ, აქ სასწავლო ნივთები, საკლასო ოთახი და მისი მოწყობილობა, მასწავლებელი, მოსწავლეთა სიმრავლე, ბევრი ბავშვი ყველა ამიებს თითქმის პირველად ჰხედავს, ყველასაგან სხვა-და-სხვა ჩაბეჭდილებას იღებს, ამისათვის ისინი რომ კარგათ გაეცნონ ახალს მოწყობილებას, სკოლის წესებს, მასწავლებელს და სხვას, თავდაპირველად საჭიროა მასწავლებელი სწავლების საქმეს შეუდგეს მოწაფეებთან საუბრით. სასაუბროთ მასალას მასწავლებელი თვითონ აირჩევს, ან წაუკითხავს რასმე მაკლე მოთხრობას და წაკითხულის შინაარსს კითხვების შემწეობით ათქმევენებ მოწაფეებს, ან ებასება სკოლაზე და მისს კუთვნილებაზე და სხ. მშობარა — ბავშვებო, დაინახვენ თუ არა ალერსიანობას მასწავლებლისას,

უფრო მეტის ნდობით მოექცვიან მას და მონაწილეობასაც მიიღებენ სამუშაოში. დიდი მნიშვნელობა აქვს პირველი დღის სკოლის ჩაბეჭდილებას მოწაფეზედ. პირველი ჩაბეჭდილება ყველაზე უფრო მტკიცეთ აღიბეჭდება ბავშვის სულში. ჩვენი უშეცარნი დედ-მამა ხშირად ბუნებით მკვირცხლს და ცქიტს და ცელქ ყმაწვილს სიცელქის დროს სკოლაში გაგზავნით ემუქრებიან. რასაკვირველია ამგვარ პარობაში აღზრდილს ყმაწვილს სკოლა რალაც ჯოჯოხეთურ დაწესებულებათ ექნებათ წარმოდგენილი, მაშასადამე ამ შემთხვევაში თუ მასწავლებელი ალერსით შეხვდა მოწაფეებს, გაართო ისინი, თვით ამოქმედა, ძალისებრი სამუშაო აძლია, წახალისა სწავლების საქმეში, მაშინ მოწაფე კვაყოფილებით იელის სკოლაში და ხალისაანად მეცადინეობასაც იწყებს.

პირველ დღედავანვე საუბრით სწავლების დაწყება საჭიროა აგრეთვე იმისათვისაც, რომ მასწავლებელმა კარგად გაიცნოს თავის მოწაფეები, რომლებიც სასაუბროების შემწეობითვე ეზადებიან სასწავლო საგნების სასტემატიურად შესწავლისათვის და მასთან თანდათან ეჩვევიან სკოლის წესიერების დაცვას, რომელიც აუცილებლათ საჭიროა სკოლის კეთილნაყოფიერებისათვის. ორი სამი დღე ხშირად საკმაოა, რომ ყმაწვილმა კარგათ გაიცნოს სკოლა და მას წესწყობილება, მის შემდეგ კი ამ მიზნით საუბარი უადგილო იქნება, მით უფრო, რომ ყველა საგნების სწავლებას თავისი მოსამზადებელი ნაბიჯი აქვს. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ პირველ დაწყებითი მოსამზადებელ მეცადინეობის და სევარჯიშოების შემდეგ, როგორც წერა-კითხვის, ისე სხვა საგნების სწავლებაც უფრო წარმატებით მიდის, ვიდრე მაშინ, როდესაც ბავშვს სკოლაში შემოსვლისათანავე ან-ბანს მისცემენ ხელში და შეუბრალებლად აყვირებენ «ან», «ბან», «გან», «დონ» და სხ. პირველ დაწყებითი მოსამზადებელ მეცადინეობას კიდევ ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ბოლოს შემოსულ მაგირდებს შეიძლება ექნებათ წინად შემოსულებთან ერთად ისწავლონ და მასწავლებელს შეეძლება ერთ დროს დაუწყოს მთელს კლასს ანუ განყოფილებათა თამამად სწავლება სასწავლო საგნებისა. თუ მასწავლებელს ორი ან სამი განყოფილება ჰყავს, მაშინ პირველ დღეს სწავლების საქმეს, გაკვეთილების წაყვანას, ჩვენ ასე ეუჩრეთ: ჯერ მასწავლებელი ახალ შემოსულების სახელსა და გვარს ჩასწერს საკლასო დაეთარში, და ჰკითხავს მათ

ქართული ენციკლოპედია

პედაგოგიკის ისტორიიდან

(გაგჳქელება *)

სათითაოდ «სწავლობდა სადმე, თუ არა, თუ სწავლობდა—რას? ანუ ვისთან? შაგირდების ოჯახობაზედ ზნასი, როგორც ბევრი პედაგოგები გვიჩვენებენ, ჩვენ უაღვილოდ მიგვაჩნია, რადგანაც შინაურობაზედ საუბარი ბავშვს ხშირად მორცხვად ჰხდის. მცირე ხნის საუბრის შემდეგ მასწავლებელი სტოვებს თავისუფლად ახლად შემოსულებს და მეცადინობს სხვა განყოფილებაში, ეს მისთვის, რომ ახალ შემოსულები დაუკვირდნენ სკოლის წესიერებას, გაიგონ, რომ მაგალ. მასწავლებლის კითხვაზე დასახელებული მოწაფე, რომელიც ხელის აწევით აცხადებს პასუხის მიცემის სურვილს, დგება ზეზე და იძლევა სრულს და განსაზღვრულს პასუხს, ამის შემდეგ მასწავლებელი ამ განყოფილებას მისცემს ისეთს სამუშაოს, რომლის შესრულებაც მასწავლებლის დაუხმარებლად შეუძლიან და თვითონ მასწავლებელი ისევ ახლად შემოსულებთან მიდის და დაუწყებს მათ საუბარს საკლასო კუთვნილებაზედ, რომელთაც პირველად ჰხედვენ, მოითხოვს მოწაფეებისაგან თავიდანგეზრულს პასუხს და სკოლის წესიერების დაცვას. რომ ერთნაირი სავარჯიშოები თავმოამაზებრებელი არ იქნეს მოწაფეთათვის, პედაგოგები გვიჩვენებენ პირველ დღეებზედ დაწყებინონ ბავშვებს ელემენტარული ხატვა, რომლის მასალაც—წერტილის დასმა, თანასწორი ხაზების გაყვანა, სხვადასხვა კუთხეებით, ქეშო ხაზების გაყვანა უჯრების შემწობით და სხ. ყველა ამას ჯერ მასწავლებელი აკეთებს საკლასო დაფაზედ და შემდეგ მოწაფეებს ეაკეთებინებს კარანდაშით უჯრებიან რეგულაში. ამგვარი სახატაების ნიმუშები ყველა პირველსაკითხავი წიგნის დასაწყისშია მოთავსებული. ამ ვარჯიშობასთან შაგირდები ანგარიშობენ კიდევ წერტილებს და გასმულ ხაზებს; ამ დროს ყმაწვილები გაიცნობენ ელემენტარულ ცნობებს, — მარცხნით, მარჯვით, ზევით, ქვევით, პარდაპირ, მრუდვით და საზოგადოთ გაიცნობენ ერთმანეთის დამოკიდებულებას ადგილით, სივრცით და დროით; ყველა ერთად კი ეჩვევიან არსებით საკლასო წესიერებას, რომელზედაც ვრცელი საუბარი შემდეგ წერილში მივქმნება.

დ. ბოგვაძე

სოკრატე. ფილოსოფოსი სოკრატი სცხოვრობდა და მოქმედებდა იმ დროს, როდესაც ათინაში საშინლად დაცვა ზნეობა. ზნეობის დაცვას ხელი შეუწყვეს სოფისტებმა, რომელთა მოძღვრება ასე გამოითქმება მოკლედ: «კაი და მასაწონი მსოფლოდ ის არის, რაც კაცს მიანია თავისთვის კარგად და მასაწონად» ე. ი. თანახმად მათი მოძღვრებისა ზნეობის საფუძველი არის გემოვნება კერძო ადამიანისა, მისი მალა. ასეთი მოძღვრების მეოხებით უფროს ერთი ათინელებისა ჰფიქრობდა და ზრუნავდა მხოლოდ თავისთავზედ, თავის კუჭ-მუცელზედ და საქვეყნო კი ფეხებზედ ეკიდა. გარყვნილების ზეწარ-დახურული გონება ათინელისა ჰქირდავდა უსირცხვოდ საწმუნობის, კანონის, სამართლის და სათნაობის მოთხოვნილებათა, იმ მოთხოვნილებათა, ურომლოდაც არ შეიძლება კაცის ადამიანობა, ერის ერობა, ქვეყნის წინსვლა, განვითარება. როდესაც ათინა ასეთს უნუგემო მდგომარეობაში იყო, ზნეობის, და გონების მზრითაც, მაშინ გაისმა ძლევა-მოსილი მოძღვრება დიდებულის ბრძენის სოკრატისა, რომელიც გატაცებული იყო აზრით გამოეფხიზლება თავისი თანამემამულეები, აღედგინა მათი დაცემული ზნეობა და დაეყენებია თავისი სამშობლო წარმატების მტკიცე გზაზედ.

სოკრატი დაიბადა 469 წელს ქრისტემდის. მისი დედა იყო ბებია ქალი—ბუნების მიერ სოკრატი დაჯილდოვებული იყო ცნობის-მოყვარეობით, რომლის მეოხებით შეიძინა მრავალი ცოდნა. სოკრატი ითვლება ძველს დროში უუბრძნეს კაცად და ის ლირსიკ არის ასეთის სახელ-წოდებისა. სიბრძნე მან შეიძინა საკუთარის დაკვირვების, საკუთარის მსჯელობის მეოხებით. თუმცა ის იყო განათლებული კაცი,

*) იხ. «მწყემსი»-ს მე-4 №, 1893 წ.

მაგრამ მანც თავის თავს უეცად სთვლიდა და სადაც მივიდოდა, გაიძახოდა: «ეცი მხოლოდ ის, რომ არაფერი არ ვიცი». ქსენოფონტეს მოწმობისა მებრ «სოკრატე იყო კეთილ-სათნოიანი კაცი, ყოველთვის ემოკრიბებოდა ღვთაების ნებას; ისეთი სამართლიანი იყო, რომ უბრალო საქმიანად კი არცის მიაყენებდა შეურაცხყოფას, ისეთი თავ დაჭერილი, რომ არასოდეს მხოლოდ თავისთვის სასიამოვნოს (სოფისტების მსგავსად), სიკეთეზედ მაღლა არ აყენებდა; ისეთი გონიერი, რომ არასოდეს არ სცდებოდა ბოროტისაგან კეთილის გარჩევაში!».

სოკრატმა იწყო ქადაგება კეთილ-ზნობისა, იმას სწამდა არსებობა ერთი ღმერთისა, რომელიც მისის აზრით არის ბრძენი და თავის თავს გამოაცხადებს კაცის გონებაში და შემეცნებაში (сознание). იმას სწამდა უკვდავება კაცის სულისა. უმთავრესი მიზანი კაცის ცხოვრებისა, მისი აზრით არის კეთილ-სათნოება, რომლის შეძენას უნდა ჰფიქრობდეს ყოველთვის. სოკრატს ხშირად ესმოდა თავის გულში საიდუმლო ხმა, ხმა სინიდისისა, რომელიც მას უჩვენებდა, თუ რა არის კეთილი და რა არის ბოროტი. ეს საიდუმლო ხმა, სოკრატის აზრით, აქვს მოცემული ზენაარსისგან ყოველს კაცს და ის არის მხოლოდ პირუთნეველი მსაჯული მისი ყოველგვარი მოქმედებისა. კაცი ხშირად უნდა აკვირდებოდეს თავის თავს, შთაინგადადეს თავის ბუნების შინაგანში; მან უნდა გაიგოს, იცნას თავისი თავი და მხოლოდ ასეთის თავის თავის ცნობით ანუ თვით-შემეცნებით (самопознание) შეუძლია ღვთის დღე განვითარდეს, გაუმჯობესდეს ზნობითა. ჭეშმარიტად ბედნიერია ის კაცი, რომელიც გრძნობს, რომ ღვთის დღე წინ მიდის ზნობით განვითარებაში. ბევრმა არ იცის გზა, მიმყვანელი ბედნიერებისადმი და ჰგონია ბიწიერება არის დაუშრეტელი წყარო ბედნიერებისა. მაგრამ, სოკრატის აზრით, ბიწიერება არის ნამდვილი უბედურება; უბედურია ის კაცი, ვინც ბიწიერად სცხოვრობს; იმას ან არ სურს გაიგოს თავისი დანიშნულება, იცნას თავისი თავი, ან ამისთვის ძალა არ შესწევს და ან განგებ ამ საქმეს თვალს არიდებს.

ცოდნის მიზანი, სოკრატის აზრით, არის კეთილ-სათნოება. კეთილ სათნოებას უნდა ელტოდეს გონება, ნება და გული კაცისა.

სოკრატე შეუდგა თავის აზრების გავრცელებას ხალხში. ის გახდა ხალხის მასწავლებლად, მაგრამ მას არ ჰქონდა განსაკუთრებული ადგილი სწავლებისთვის. სოკრატე ასწავლიდა ყველგან, სადაც საჭიროდ რაცხდა სწავლებას და ესაუბრებოდა ყველას, ვინც გინდა ყოფილიყო. ის საუბრობდა მჭედლებთან, მეწაღეებთან, მიწის-მუშებთან, მდიდრებთან და ღარიბებთან, განსაკუთრებით უყვარდა მოზარდი თაობის სწავლება. სოკრატს ყოველთვის სახეში ჰქონდა განვითარება, ვითარება, თვისება, მდგომარეობა და წოდება თან-მოსაუბრისა, რომლის მიხედვით თავის სწავლა-მოძღვრებას ასე თუ ისე აგებინებდა თითოეულს მოსაუბრეს. ის არასოდეს არ გამოსთქვამდა ზოგადს კანონს, ზოგადს დასკვნას უეცრად: კერძო მოვლენითგან, კერძო მაგალითებიდან მას მსმენელი მიჰყავდა ზოგადს კანონამდის, დასკვნამდის. მაგალითებს იღებდა გარეშემორტყმული ბუნებიდან, რომ ამის მეოხებით მისი აზრი თანამოსაუბრესთვის თვალსაჩინო და ცხადი გამხდარიყო. მისს საუბარს ჰქონდა ინტუიტიური ხასიათი. საუბრის დაწყების წინ სოკრატე თავის თავს სთვლიდა უცოდინრად და აჩვენებდა ისე მოსაუბრეს, ვითომც თვით მას, სოკრატს, სურდა მისგან რაიმე ცოდნა შეეძინა. ის აღლევდა კითხვებს მოსაუბრესა და იღებდა მისგან პასუხსა. თუ მოსაუბრეს აზრი უსაფუძვლო აღმოჩნდებოდა, სოკრატე სცდილობდა ის თავის შეცდომაში დაერწმუნებია და უჩვენებდა მას ჭეშმარიტს აზრსა. სოკრატის აზრით კაცის ბუნებას თანშობილი აქვს ნიჭი და ცოდნანი, რომელნიც ჩამალულნი არიან ბუნების სიღრმეში; საჭიროა ამ ნიჭთა და ცოდნათა აღმოშობა, გამოკვეყნება გონიერი კითხვების მეოხებით. აი ამიტომ ამბობდა სოკრატე: «მე ვშველი კაცს აზრების შობაში ისე, როგორც დედა ჩემი შველოდა მშობიარე დედებს ბავშვთა დაბადების დროსა!»

სოკრატმა ბავშვთა სწავლების საქმეს შეიძინა კითხვა-მიგებითი ფორმა სწავლებისა (вопросо-отвѣтная или эвристическая форма обученія); ამ ფორმას ჰქვია სოკრატისებური ფორმა სწავლებისა. ეს ფორმა დიდხანს იხმარებოდა და ახლაც იხმარება სწავლების დროს. სოკრატის აზრით, მასწავლებელმა უნდა იცოდეს რიგიანი გონიერი სწავლება, რომელსაც შეუძლია აღძრას ბავშვის გულში თვით მოქმედება. მასწავლებელმა უნდა განაეითაროს ბავშვის გულში თვით-შემცენება, თვით-შეგნება, რომლის მოქმედებელი კაცი ეცდება იყოს ნამდვილი აღამიანი. შაგირდი უნდა იყოს თავ-დაჭერილი, მუყაითი სწავლა-ცოდნის შეძენაში. მას უნდა სწყუროდეს მუდამ წინ-სვლა, განვითარება. სოკრატი უმთავრესს ყურადღებას აქცევდა ზნეობის განვითარებას, სულს განათლებას და აღზრდას, თუმცა სრულიად უყურადღებოდ არ ჰქონდა დატოვებული სხეულის აღზრდაც. „კაცი, რომელიც თავის სხეულის განვითარებაზედ არ სცილილობს—ამბობს სოკრატი—შეიძლება ადვილად მიეცეს ნაღველ-ღარღებსა და კიდევ გაგიჟდეს“—ე. ი. ჩვენის დროის ენით რომ ესთქვათ, ის კაცი, რომლის ფიზიკურს აღზრდას ყურადღებას არ აქცევდნენ, გამოვა «ნერვებით სნეული», სულით ავად-მყოფი. მაგრამ სოკრატი გიმნასტიკაზედ მალა აყენებდა მუსიკას და თვითონაც დაიწყო მისი შესწავლა სიბერის ემს. მათემატიკას და ბუნების შესახებ საგნებს სოკრატი იმდენად აფასებდა, რამდენადაც მათი შესწავლა სასარგებლო იქნებოდა პრაქტიკულს ცხოვრებაში. «ბუნების შესწავლა—ამბობს სოკრატი—კაცს დაამორებს ღეთისაგან».

მაგრამ ჩვენ არ შეგვიძლია არ უარევიყოთ ასეთი აზრი სოკრატისა შესახებ ბუნების შესწავლისა. ბუნების შესწავლას საუკეთესო პედაგოგების (ამოსკომენსკის, პეტალოცის) აზრით აქვს დიდი აღმზრდელი მნიშვნელობა და ასეთი შესწავლა არა თუ არ დაამორებს კაცს ღეთაებისაგან, არამედ მაჯახლეკებს მას. თვით მოციქული პავლე მოწმობს, რომ წარმართებმა ღმერთი იცნეს ბუნების განხილვის

მეოხებით, (რომელთა მიმართ ებისტოლოვ ა, კ). შესწავლა გარემომარტყმული ბუნების შესწავლისა მისსხვა-და-სხვა მოკლეხათა, ძაღთა და გათვალისწინება იმ დონის-ძიებათა, რომელთა მეოხებით კაცა, ღეთის მიერ დიდებითა და პატივითა გვირგვინისა უფილი და დედა-მიწის მეფედ დადგენილი დაიმორჩილებს თავის სასარგებლოდ და ღეთაების სასჯელის სადიდებლად ამ მოკლეხათა და ამ ძაღთა, სრულიადაც არ ეწინააღმდეგება საღმრთო სჯულსა, რომელს ეკონა სოკრატსა.

სოკრატმა შეიძინა ბავშვთა აღზრდა-სწავლების საქმეს ორი ფრიად სასარგებლო საგანი: ა) კითხვა-მიგებითი ფორმა სწავლებისა და ბ) უჩვენა აუცილებელი საჭიროება «თვით-შემცენებისა». სოკრატი სიკვდილის დრომდის ერდგული იყო თავის სწავლამოდღერებისა. იმას ბევრი მტერი ჰყავდა, რომელნიც შურის თვლით უტყვეროდნენ მისი სახელის სიღაღეს. მტრებმა ხმა გააფრცვლეს, ვითომც სოკრატი იყო უღეთო და გამრყენელი ახალთაობისა. სოკრატი სასამართლოში მიწვეულ იქმნა. აქ იმან ნაცვლად თავის-მართლებისა მსაჯულებს უქადავა ყოფილიყვნენ ყოველს დროს და ყოველს საქმეში მართლ-მსაჯულნი. სოკრატს მსაჯულებმა სიკვდილით დასჯა გადუწყუტეს; მხოლოდ ნება მისცეს 30-ის დღის განმავლობაში ესაუბრა თავის მოწაფეებთან, რომელნიც ყოველ დღე მოდიოდნენ საპრობილეში თავისი ბრძენი მასწავლებლისგან ბრძნული სწავლის მოსასმენად. ოცდა-ათის დღის შემდგომ სოკრატმა მიიღო თასით საწამლაფი და გარდაიცვალა 399 წ. ქრისტემდის მშვიდად და წყნარად.

ილ. ფერაძე.

